

TÁRSADALOMBIZTOSÍTÁSI JOGOSULTSÁG AZ UNIÓ MÁS TAGÁLLAMAIBAN

A társadalombiztosítási rendszerek összehangolása megkönnyíti a személyek Unión belüli szabad mozgását. Az e területre vonatkozó jogszabályok alapvető reformjára 2010-ben került sor, később pedig további jogi aktusokkal egészítették ki a mobil munkavállalók jogainak védelme érdekében. 2016-ban a Bizottság a munkaerő-mobilitási csomag keretében javaslatokat tett a rendszer további reformjára és az EU modern gazdasági és társadalmi realitásaihoz való hozzáigazítására.

JOGALAP

Az [Európai Unió működéséről szóló szerződés](#) (EUMSZ) 48. és 352. cikke.

CÉLKITŰZÉSEK

A Római Szerződésbe foglalt alapelv a személyek tagállamok közötti szabad mozgásának útjában álló akadályok megszüntetése ([2.1.5.](#)). Ennek megvalósításához a szociális biztonsági intézkedéseknek biztosítaniuk kell, hogy a saját hazájuktól eltérő tagállamban dolgozó és tartózkodó uniós polgárok ne veszítsék el részben vagy teljesen társadalombiztosítási jogukat.

EREDMÉNYEK

A Tanács 1958-ban két rendeletet adott ki a migráns munkavállalók társadalombiztosításáról, amelyeket később az [1408/71/EGK rendelet](#) váltott fel. E tekintetben Izland, Liechtenstein és Norvégia állampolgáira az Európai Gazdasági Térségről (EGT) szóló megállapodás, míg Svájc állampolgáira az EU–Svájc-megállapodás vonatkozik. 2004-ben a [883/2004/EK rendelet](#) (a szociális biztonsági rendszerek koordinálásáról szóló rendelet) hatályon kívül helyezte az 1408/71/EGK rendeletet, bár ez utóbbi továbbra is hatással van bizonyos közösségi jogi aktusokra és megállapodásokra, amelyeknek az EU még mindig részes fele. 2010-ben a rendszer jelentős reformját hajtották végre a „korszerűsített koordinációs csomag” – a [988/2009/EK rendelet](#) és a [987/2009/EK](#) végrehajtási rendelet – elfogadásával.

A. A négy fő elv

Minden tagállam maga alakíthatja ki saját szociális biztonsági rendszerét. A koordinálásról szóló rendelet pedig azt határozza meg, hogy egy adott uniós polgár melyik ország rendszere szerint legyen biztosítva, ha két vagy több ország is

érintett. A társadalombiztosítási jogosultságot általában a foglalkoztatás helye szerinti tagállamnak kell nyújtania, foglalkoztatás hiánya esetén pedig a lakhely szerinti tagállamnak. A rendelet négy fő elven alapul:

1. Egyenlő bánásmód (4., 5. cikk)

A más tagállamokból származó munkavállalók és önálló vállalkozók ugyanolyan jogokkal és kötelezettségekkel rendelkeznek, mint a fogadó állam saját állampolgárai. Az egyenlő bánásmódhoz való jog feltétel nélkül vonatkozik bármely olyan, más tagállamból származó munkavállalóra és önálló vállalkozóra, aki egy bizonyos ideje a fogadó államban él. Ezenkívül, ha egy tagállam jogszabályai szerint a jogkövetkezmények meghatározott tényállás (pl. házas állapot) vagy események (pl. baleset elszენvedése) bekövetkezésének vagy a szociális biztonsági ellátásban való részesülésnek (pl. az álláskeresési járadékban részesülő személyek adókedvezményre is jogosultak) tulajdoníthatók, az említett tagállamnak a hasonló tényállások vagy események bármely tagállamban történő bekövetkezését oly módon kell figyelembe vennie.

2. Összesítés (6. cikk)

Ez az elv biztosítja, hogy a más országokban szerzett biztosítási, munkavállalási vagy tartózkodási időszakot figyelembe vegyék a jogosultságok kiszámítása során. Az összesítés elve azt jelenti, hogy ha például a nemzeti jogszabályok előírják, hogy a munkavállalónak bizonyos ellátásokra való jogosultsághoz bizonyos ideig biztosítottnak vagy foglalkoztatottnak kell lennie, akkor az illetékes tagállamnak figyelembe kell vennie a másik tagállamban szerzett biztosítási és foglalkoztatási időszakokat.

3. Az egyetlen alkalmazandó jog elve (10. cikk, 11. cikk (1) bekezdése)

Ez az elv megakadályozza, hogy a szabad mozgáshoz való jog révén bárki jogosulatlan előnyökhöz juthasson. Az egyes kedvezményezettekre kizárólag egyetlen ország jogszabályai vonatkoznak, és kizárólag ebben az országban fizeti a hozzájárulásokat.

4. Hordozhatóság (7. cikk)

Ez az elv azt jelenti, hogy a szociális biztonsági ellátásokat az Unió egész területén ki lehet fizetni, és megtiltja a tagállamoknak, hogy az ellátások kifizetését a területükön állandó lakóhellyel rendelkezőkre korlátozzák. Nem vonatkozik azonban valamennyi szociális biztonsági ellátásra; külön szabályok vonatkoznak például a munkanélküli ellátásokra.

B. A rendelet személyi hatálya

Az [1408/71/EGK rendelet](#) eredetileg csak a munkavállalókra vonatkozott, de 1982-ben az önálló vállalkozókra is kiterjesztették. A rendelet a munkavállalók és az önálló vállalkozók családtagjaira és eltartottjaira, valamint a hontalanokra és a menekültekre is vonatkozott. Hatályát fokozatosan kiterjesztették: 1998-ban annak érdekében, hogy a köztisztviselők a lakosság többi részével megegyező bánásmódban részesüljenek az általános nyugdíjjogosultság tekintetében, 1999-ben valamennyi biztosított személy, különösen a hallgatók és a jövedelemszerző tevékenységet nem

folytató személyek felvétele céljából, 2003-ban pedig az EU-ban jogszerűen tartózkodó harmadik országbeli állampolgárok bevonása érdekében.

A legutóbbi jogi aktus, az [1231/2010/EU rendelet](#) kiterjesztette a szabályokat azon harmadik országbeli állampolgárokra, akik jogszerűen tartózkodnak az EU-ban, és akiknek a helyzete több tagállamot is érint, valamint családtagjaikra és túlélő hozzátartozóikra.

A határt átlépő munkavállalókra, akik munkavállalóként vagy önálló vállalkozóként dolgoznak egy tagállamban, és egy másik tagállamban van a lakhelyük, ahová alapszabályként naponta vagy legalább egyszer egy héten visszatérnek, szintén kiterjed a jogszabály hatálya.

A kiküldött munkavállalók kivételt képeznek, mert őket ideiglenesen helyezik át, és továbbra is a küldő tagállamukban kapják a társadalombiztosítást, legfeljebb 24 hónapos időszakra. Kizárólag a természetbeni egészségügyi ellátást lehet a lakhely szerinti tagállamban kézhez venni.

C. Alkalmazási kör

A [883/2004/EK rendelet](#) 3. cikke felsorolja a rendelet hatálya alá tartozó szociális biztonsági ellátásokat:

- betegségi, anyasági és az ennek megfelelő apasági ellátás; a rászorultsági alapon járó szociális és orvosi ellátásra azonban nem terjed ki, mivel ezek nem függenek szociális biztonsági rendszerbe fizetett korábbi hozzájárulásoktól;
- öregségi, túlélői hozzátartozói és rokkantsági ellátások;
- munkahelyi balesetekkel és foglalkozási megbetegedésekkel kapcsolatos ellátások;
- haláleseti juttatás;
- munkanélküliségi, karkedvezményes nyugdíjazással kapcsolatos vagy családi ellátások;
- sajátos, nem hozzájáruláson alapuló pénzbeli ellátások, amelyek hordozhatók.

D. A rendszer modernizációja

A szociális biztonsági rendszerek koordinációjáról szóló jogszabályokat 1971 óta számos alkalommal módosították annak érdekében, hogy figyelembe vegyék az uniós szintű fejleményeket, a nemzeti szintű jogszabályok változásait és az Európai Unió Bíróságának joggyakorlatát.

1. A szociális biztonsági rendszerek jobb koordinálása felé

A modernizált koordinációs rendszer bevezette a jó ügyintézés elvét is, amelynek értelmében a tagállamok intézményei kötelesek együttműködni, és kölcsönösen segítséget nyújtani egymásnak. Rendelkezett a nemzeti intézmények közötti elektronikus adatcsererendszer létrehozásáról is. A szociális biztonságra vonatkozó információk elektronikus adatcseréjének rendszerét (EESSI) az Bizottság 2017 júliusában bocsátotta rendelkezésre, a tagállamoknak pedig két éven belül kell végrehajtaniuk.

A rendszer ugyanakkor:

- a jelenlegi szociális gyakorlatnak megfelelően aktualizálja a szabályokat (pl. a gyermeknevelési időszakokra vonatkozó rendelkezés);
- javítja a jogok védelmét (pl. jobb tájékoztatás és segítségnyújtás a polgárok számára, új párbeszéd- és egyeztető eljárások);
- tisztáz bizonyos szempontokat, pl. a Bíróság ítélezési gyakorlatának beépítésével (pl. a tényállásokkal kapcsolatos egyenlő bánásmód elve);
- megerősíti és egyszerűsíti az intézményi eljárásokat (pl. elektronikus adatcsere);
- javítja és felgyorsítja az egészségügyi költségek visszatérítését.

2. Európai egészségbiztosítási kártya (EHIC)

2006 óta az EGT-n belül utazó európai polgárok használhatják a saját országuk egészségbiztosítási szolgálatai által kiállított európai egészségbiztosítási kártyát. A kártya egy másik EGT-országban tett magán- vagy szakmai célú látogatás alkalmával megkönnyíti az orvosi ellátáshoz való hozzáférést váratlan egészségügyi szükségletek felmerülése esetén. Az orvosi ellátás az adott országban biztosított lakosokra érvényes feltételek mellett és az általuk fizetendő költségekkel azonos áron történhet. A költségeket a biztosított személy országának társadalombiztosítási rendszere téríti vissza.

3. Kiegészítő nyugdíjjogosultságok

2014. április 16-án, többéves tárgyalást követően aláírták a munkavállalók tagállamok közötti mobilitásának a kiegészítő nyugdíjjogosultságok megszerzésének és megtartásának javításával történő növelésére vonatkozó minimumkövetelményekről szóló [2014/50/EU irányelvet](#). Az irányelv csak a munkaerőpiac nyugdíjrendszereire vonatkozik, tehát az önkéntes hozzájárulásokra, a magánnyugdíjrendszerekre és az állami nyugdíjára nem, ez utóbbiakról a koordinálásról szóló rendelet rendelkezik.

4. Reformkilátások

A Bizottság által finanszírozott, független szakértőkből álló és az EU-n belüli mobilitással foglalkozó „MoveS” hálózat (munkavállalók szabad mozgása és a szociális biztonsági koordináció) több hasznos jelentést is készített.

A hosszú távú ápolás-gondozási ellátás és az álláskeresői járadék koordinációjáról szóló, 2013. évi konkrét konzultációt, illetve az uniós szociális biztonsági rendszerek koordinációjáról szóló, 2015. évi általános konzultációt követően a Bizottság 2016 decemberében – a munkaerő-mobilitási csomag részeként – javasolta a 883/2004/EK rendelet és a 987/2009/EK végrehajtási rendelet [felülvizsgálatát](#).

A felülvizsgálat célja, hogy biztosítsa a méltányosságot azáltal, hogy szorosabban hozzákapcsolja az ellátások kifizetését a szociális biztonsági járulékokat beszedő tagállamokhoz. A nemzeti hatóságok számára pedig jobb eszközöket biztosít a kiküldött munkavállalók szociális biztonsági státuszának ellenőrzésére annak érdekében, hogy jobban fel tudjanak lépni a tisztességtelen gyakorlatok és visszaélések ellen. A fontosabb változások többek között a következők:

- álláskeresési járadékok: előírás, hogy három hónapnak kell eltelnie, mielőtt a biztosítási vagy álláskeresési időszakok összesíthetők, de a munkavállalóknak lehetőségük van arra, hogy három hónap helyett hat hónapra exportálják az álláskeresési járadékukat annak érdekében, hogy állást kereshessenek egy másik tagállamban. Miután egy évet dolgoztak egy tagállamban, a határt átlépő munkavállalók a lakhelyük szerinti tagállam helyett a foglalkoztatás szerinti tagállamban igényelhetik az álláskeresési járadékot;
- tartós ápolást biztosító ellátások: a javaslat meghatározza a tartós ápolást biztosító ellátások fogalmát, és egy külön fejezetben összefoglalja, hogy a szabad mozgás jogával élő polgárok hol tarthatnak igényt ilyen ellátásokra;
- a családi ellátásokat – amelyek a gyermekneveléssel töltött időszak alatt a jövedelem helyettesítését szolgálják – egyéni és személyes jogosultsággént javasolják, így lehetővé teszik a másodlagos illetékességgel rendelkező tagállam számára, hogy az ellátás teljes összegét a második szülőnek fizesse ki. Ez megszünteti az olyan esetleges pénzügyi hátrányokat, amelyek megakadályozzák, hogy mindkét szülő egyszerre vegye igénybe a szülői szabadságot.

A javaslat célja továbbá, hogy hozzáigazítsa a hatályos jogi rendelkezéseket a Bíróság közelmúltbeli ítélezési gyakorlatához a gazdaságilag inaktív polgárok szociális ellátáshoz való hozzáféréséről ([2.1.5.](#)).

2019. március 19-én az Európai Parlament, a Bizottság és a román elnökség között ideiglenes megállapodás született a javaslatról, ez azonban nem kapott többséget a Tanácsban. A javaslattal kapcsolatos további munkát ezért a következő parlamenti ciklusra halasztották.

Az [Európai Munkaügyi Hatóság](#) (ELA) létrehozásáról szóló, 2019. április 16-án elfogadott javaslat értelmében a szociális biztonsági rendszerek koordinációjának operatív vonatkozásai, valamint a jelenlegi testületek egyes közvetítői és technikai feladatai átkerülnek az ELA-hoz.

AZ EURÓPAI PARLAMENT SZEREPE

A Parlament mindig komoly érdeklődést tanúsított a más tagállamban dolgozó migráns munkavállalók, határt átlépő munkavállalók, önálló vállalkozók és a harmadik országoknak az őket befogadó tagállamtól eltérő tagállamban dolgozó állampolgárai által tapasztalt problémák iránt. A Parlament számos alkalommal helytelenítette a mozgás teljes szabadságának fennálló akadályait, és felszólította a Tanácsot, hogy fogadjon el olyan javaslatokat, amelyek kiterjesztik a szociális biztonsági rendszerek koordinációjának hatályát az előnyügdíjrendszerekre, amelyek kiterjesztik a munkanélküliek munkanélküli ellátásra való jogosultságát más tagállamban való tartózkodásra, és amelyek kiterjesztik a jogszabályok hatályát valamennyi biztosítottra. E követelések többsége a 883/2004/EK rendelet elfogadásával teljesült, vagy szerepelnek a legutóbbi bizottsági javaslatban.

A Lisszaboni Szerződés hatálybalépése óta a rendes jogalkotási eljárást kell alkalmazni, és a Tanácsban belül minősített többségi szavazással kell dönteni. Azonban

bármely tagállam kérheti a jogalkotási aktus tervezetének az Európai Tanács elé terjesztését, ha kijelenti, hogy az fontos vonatkozásokban érintené szociális biztonsági rendszerének pénzügyi egyensúlyát.

A Parlament számos állásfoglalásában, például [a mindenki számára biztosítandó szociális védelemről szóló, 2014. január 14-i](#), [a szociális dömpingről szóló, 2016. szeptember 14-i](#), valamint [a munkakörülményekről és a bizonytalan foglalkoztatásról szóló, 2017. július 4-i](#) állásfoglalásában felhívta a figyelmet az e téren felmerülő sajátos nehézségekre, mint például az önálló vállalkozók, az ideiglenes vagy részmunkaidős szerződéssel foglalkoztatottak, a digitális gazdaság munkavállalói és az idénymunkások esetére, és felszólította a Bizottságot, hogy vizsgálja felül a jogszabályokat, és kövesse nyomon a szociális biztonsági rendszerek végrehajtását és koordinációját annak érdekében, hogy az állampolgárok jogait tiszteletben tartsák, és a munkavállalói mobilitás hatékonyan működjön az EU-ban.

Aoife Kennedy
05/2019

